

Sjir A-B.

KRÜKE
HEDALEH · VAAPEL
· NØRE STUÐO ·

Opmaalt og tegnet af Carl Berner
København 17. 6. 29.

SCHIRMERS ELEVER I GUDBRANDSDALEN

Labyrinth Press, Lillehammer Kunstmuseum

Utstilling: Schirmers elever i Gudbrandsdalen. Tegneskolen i Kristiania: Elevarbeider 1898-1912
Lillehammer Kunstmuseum: 25. april – 31. mai 2009

Utvalg: Cecilie Skeide og Kjell Marius Mathisen
Redaksjon: Cecilie Skeide, Magnhild Apeland og Kjell Marius Mathisen
Fotografer: Riksantikvarens arkiv, Jiri Havran, H.M. Schirmer, K.M. Mathisen
Forside: Nina Halvorsen
Kart: Kjetil Loftsgarden

Takk til Riksantikvaren, Oppland fylkeskommune og Maihaugen
Bok og utstilling er utgitt med støtte fra Riksantikvaren og Oppland fylkeskommune
En spesiell takk til Torborg Strand ved Riksantikvarens arkiv

ISBN: 978-82-91388-60-1

Riksantikvarens tegningsarkiv inneholder mange skatter. Elevarbeidene fra Kristiania Tegneskoles studieturer til Gudbrandsdalen i 1898-1912 er én av dem. Herman Major Schirmer som var lærer ved Tegneskolen og som senere ble utnevnt til Norges første riksantikvar, ga gjennom studieturer sine elever et solid kjennskap til den norske bygningsarven. Schirmers elever ble blant 1900-tallets dyktigste norske arkitekter, og oppmålingsarbeidet de gjorde i studietiden, resulterte i en samling utsøkte tegninger av viktige kulturminner. Det er svært gledelig at disse vakre tegningene nå bokstavelig talt løftes fram i lyset og kan beundres av flere.

Jeg ønsker Lillehammer Kunstmuseum lykke til med utstillingen.

Nils Marstein
riksantikvar

Labyrinth Press, Lillehammer Kunstmuseum

Utstilling: Schirmers elever i Gudbrandsdalen. Tegneskolen i Kristiania: Elevarbeider 1898-1912
Lillehammer Kunstmuseum: 25. april – 31. mai 2009

Utvalg: Cecilie Skeide og Kjell Marius Mathisen
Redaksjon: Cecilie Skeide, Magnhild Apeland og Kjell Marius Mathisen
Fotografer: Riksantikvarens arkiv, Jiri Havran, H.M. Schirmer, K.M. Mathisen
Forside: Nina Halvorsen
Kart: Kjetil Loftsgarden

Takk til Riksantikvaren, Oppland fylkeskommune og Maihaugen
Bok og utstilling er utgitt med støtte fra Riksantikvaren og Oppland fylkeskommune
En spesiell takk til Torborg Strand ved Riksantikvarens arkiv

ISBN: 978-82-91388-60-1

Riksantikvarens tegningsarkiv inneholder mange skatter. Elevarbeidene fra Kristiania Tegneskoles studieturer til Gudbrandsdalen i 1898-1912 er én av dem. Herman Major Schirmer som var lærer ved Tegneskolen og som senere ble utnevnt til Norges første riksantikvar, ga gjennom studieturer sine elever et solid kjennskap til den norske bygningsarven. Schirmers elever ble blant 1900-tallets dyktigste norske arkitekter, og oppmålingsarbeidet de gjorde i studietiden, resulterte i en samling utsøkte tegninger av viktige kulturminner. Det er svært gledelig at disse vakre tegningene nå bokstavelig talt løftes fram i lyset og kan beundres av flere.

Jeg ønsker Lillehammer Kunstmuseum lykke til med utstillingen.

Nils Marstein
riksantikvar

INNHold

CECILIE SKEIDE	
Forord	6
KJELL MARIUS MATHISEN	
Schirmers elever i Gudbrandsdalen	9
SIV LEDEN	
Hvorfor og hvordan tegningene ble til. Oppmålingens betydning for de første bygningsfredningene	27
MAGNHILD APELAND	
Fakta om gårdene	
Tofte	39
Lyngved Nordigard, Nordre Lyngved	49
Garmo Nergar sør, Garmo Sygard	53
Graffer	57
Brekken	63
Ellingsbø	67
Heringstad	71
Kruke	79
Slette	93
Romundgard	97
Øygarden	101
Bjørnstad	105
HERMAN M. SCHIRMER	
Berettigelsen af arkitektoniske studiereiser i hjemlandet	111

FORORD

Utstillingen «Schirmers elever i Gudbrandsdalen» viser originaltegninger gjort av elever ved Tegneskolen i Kristiania på gårdsanlegg i Gudbrandsdalen. Initiativtaker til utstillingen er arkitektene Magnhild Apeland og Kjell Marius Mathisen, som i 2008 arbeidet med fredningsgjennomgangen hos Fylkeskonservatoren i Oppland. Under denne gjennomgangen, dukker det frem interessante spørsmål vedrørende årsaken til de mange fredede bygningene i Gudbrandsdalen sammenliknet med resten av landet. Det var i forbindelse med dette at Lillehammer Kunstmuseum ble kontaktet for videre samarbeid.

Kjernen i Lillehammer Kunstmuseums faste samling er norsk maleri fra 1830 til 1920. Det er i denne perioden den norske kunsthistorien etableres. Til tross for at våre 1800-talls kunstnere primært ikke var fastboende i hjemlandet i denne etableringsperioden, er det det norske landskapet som er et gjennomgående motiv i maleriene. Med forløpere som J. C. Dahl (1788-1857), Hans F. Gude (1825-1903) og Adolph Tidemand (1814-1876) ser en det typisk 'nasjonale landskapet' vokse frem; fjell og dalfører – landskap som tilsynelatende er lite merket av ytre påvirkning, men i større grad preget av norsk kulturhistorie. Menneskeskikkelser i folkedrakter og gamle kulturminner som kirke, gårdstun og gravhauger bærer fortellingene. Dahls interesse for og arbeid med bevaring av kulturminner, har hatt stor betydning for ettertiden. I 1845 ble han enstemmig valgt til Æresmedlem av den nystiftede Forening til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.

Neste generasjons kunstnere med blant andre Erik Werenskiold (1855-1938) og Gerhard Munthe (1849-1929) i spissen, tok opp tråden etter nasjonalromantikerne og oppsøkte 'det nasjonalt definerte' landskapet. På ny ser en dalfører og gårdstun, men nå sett gjennom nyromantikkens øyne. Werenskiold tegnet bygninger og bønder i Vågå og Lom og Munthe undersøkte gammel norsk fargebruk på treverk og i tekstiler og overførte denne kunnskapen inn i egne arbeider.

Det er med andre ord kunstnerne som definerer den nasjonale norske identiteten og initierer dermed hva som får nasjonal verneverdi. Landskap og byggeskikk i Oppland står i en særstilling på grunn av denne verdien. I 1923 ble de første bygningsfredningene i Norge vedtatt, og oppsiktsvekkende mange av fredingsobjektene var gårdsanlegg i Nord-Gudbrandsdalen.

Det er også i dette området arkitekt Herman Major Schirmer (1845-1913) tar med sine elever fra Tegneskolen i Kristiania. Resultatet av disse turene er tegningene gjort på gårdene somrene fra 1898 til 1912. Originaltegningene

FORORD

Utstillingen «Schirmers elever i Gudbrandsdalen» viser originaltegninger gjort av elever ved Tegneskolen i Kristiania på gårdsanlegg i Gudbrandsdalen. Initiativtaker til utstillingen er arkitektene Magnhild Apeland og Kjell Marius Mathisen, som i 2008 arbeidet med fredningsgjennomgangen hos Fylkeskonservatoren i Oppland. Under denne gjennomgangen, dukker det frem interessante spørsmål vedrørende årsaken til de mange fredede bygningene i Gudbrandsdalen sammenliknet med resten av landet. Det var i forbindelse med dette at Lillehammer Kunstmuseum ble kontaktet for videre samarbeid.

Kjernen i Lillehammer Kunstmuseums faste samling er norsk maleri fra 1830 til 1920. Det er i denne perioden den norske kunsthistorien etableres. Til tross for at våre 1800-talls kunstnere primært ikke var fastboende i hjemlandet i denne etableringsperioden, er det det norske landskapet som er et gjennomgående motiv i maleriene. Med forløpere som J. C. Dahl (1788-1857), Hans F. Gude (1825-1903) og Adolph Tidemand (1814-1876) ser en det typisk 'nasjonale landskapet' vokse frem; fjell og dalfører – landskap som tilsynelatende er lite merket av ytre påvirkning, men i større grad preget av norsk kulturhistorie. Menneskeskikkelser i folkedrakter og gamle kulturminner som kirke, gårdstun og gravhauger bærer fortellingene. Dahls interesse for og arbeid med bevaring av kulturminner, har hatt stor betydning for ettertiden. I 1845 ble han enstemmig valgt til Æresmedlem av den nystiftede Forening til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring.

Neste generasjons kunstnere med blant andre Erik Werenskiold (1855-1938) og Gerhard Munthe (1849-1929) i spissen, tok opp tråden etter nasjonalromantikerne og oppsøkte 'det nasjonalt definerte' landskapet. På ny ser en dalfører og gårdstun, men nå sett gjennom nyromantikkens øyne. Werenskiold tegnet bygninger og bønder i Vågå og Lom og Munthe undersøkte gammel norsk fargebruk på treverk og i tekstiler og overførte denne kunnskapen inn i egne arbeider.

Det er med andre ord kunstnerne som definerer den nasjonale norske identiteten og initierer dermed hva som får nasjonal verneverdi. Landskap og byggeskikk i Oppland står i en særstilling på grunn av denne verdien. I 1923 ble de første bygningsfredningene i Norge vedtatt, og oppsiktsvekkende mange av fredingsobjektene var gårdsanlegg i Nord-Gudbrandsdalen.

Det er også i dette området arkitekt Herman Major Schirmer (1845-1913) tar med sine elever fra Tegneskolen i Kristiania. Resultatet av disse turene er tegningene gjort på gårdene somrene fra 1898 til 1912. Originaltegningene

som nå er i Riksantikvarens arkiv, har ikke tidligere vært vist offentlig. Utvalget av i alt 52 tegninger er foretatt av Mathisen og undertegnede og gir en unik, detaljrik og original dokumentasjon av de gamle gårdene i Gudbrandsdalen. I tillegg til møysommelige skildringer av arkitektur, får vi og innblikk i tekstil, metall og møbelkunst. Flere av studentene har i ettertiden satt dype spor etter seg i det norske arkitekturlandskapet – ofte med klare referanser til byggeskikken i Gudbrandsdalen.

Dette prosjektet er et av Oppland fylkeskommunes satsinger for kulturminneåret 2009.

Vi takker Oppland fylkeskommune, Riksantikvaren og Maihaugen for det gode samarbeidet.

Cecilie Skeide
LILLEHAMMER KUNSTMUSEUM

konservator